

DE BIJBEL VAN LUTHER IN JOACHIMSTHAL

DOOR G.L.HANSEN

NIJKERK G F CALLENBACH

De Bijbel van Luther in Joachimsthal

VIER BOHEEMSCHE KERSTVERTELLINGEN

VRIJ BEWERKT NAAR HET HOOGDUITSCH

DOOR

G. L. HANSEN

Geïllustreerd door J. H. ISINGS JR.

TWEEDE DRUK

NIJKERK — G. F. CALLENBACH

JEUGDIGE LEZER.

Kunt ge op de kaart van Europa „Tsjechoslowaky” wel vinden?

Dat 's een republiek, die nog maar enkele jaren bestaat. Vóór den grooten Europeeschen oorlog was het Bohemen en Moravië, en maakte een deel uit van het keizerrijk Oostenrijk. Maar de bevolking was altijd zeer vrijheidlievend, en haatte de Oostenrijksche regeering. In het begin van den oorlog kwam zij in opstand en schaarde zich aan de zijde der geëllieerden. Bij den vrede werd Tsjechoslowaky als een vrije, zelfstandige republiek erkend.

Het land is zeer bergachtig, en bijna aan alle zijden door hooge bergketens ingesloten, waaronder in het noordwesten het steile Erts-gebergte. In het begin der 16e eeuw heeft men ontdekt, dat dit gebergte groote schatten aan lood en zilver bevat; aanstonds ging men ijverig aan het graven, en binnen weinige jaren waren in meer dan 900 gangen 17000 mijnwerkers aan den arbeid. Dit was een zegen voor de bevolking, en menigeen is hierdoor tot groote welvaart gekomen; geheele steden zijn er door ontstaan, waaronder ook Joachimsthal.

In deze bergstad verplaatsen u de volgende vertellingen; als gij ze aandachtig doorleest en daarbij goed let op de jaartallen, die er boven staan, dan zult gij zien wat de Hervormden in Bohemen en Moravië om hun geloof geleden hebben, en hoe lang het geduurd heeft, eer hun eenige vrijheid van godsdienst

werd toegestaan. Reeds in het begin der 15e eeuw hadden Johannes Huss en Hieronymus van Praag openlijk getuigd tegen de dwalingen in de heerschende Roomsche kerk; beide groote mannen waren om hun geloof te Praag als kettters levend verbrand (1414 en 1415); hun volgelingen, de Hussieten, hadden naar de wapenen gegrepen, maar waren na een hevigen strijd onderworpen of verdreven. Onkunde en bijgeloof heerschte in het land, toen in 1517 in Duitschland door Maarten Luther de gezegende kerkhervorming begon. Het heerlijk licht des Evangelies werd weldra ook hier overgebracht, door jonge predikers, die aan de Hoogeschool te Wittenberg gestudeerd hadden; en daaronder ook de vrome Mathesius, die met andere studenten dagelijks aan Luthers tafel gegeten had, en tot op hoogen ouderdom de Hervormde gemeente te Joachimsthal ten zegen was. In de eerste vertelling (1560) kunt gij zien, hoe gelukkig en dankbaar die eenvoudige lieden waren, in het bezit van den kostbaren Bijbel, en van de kennis der waarheid, zooals die door Luther en zijne leerlingen aan het licht was gebracht. Toen werden de Hervormden nog ongemoeid gelaten; maar nog eer deze eeuw ten einde was, werden hun vrijheden beperkt, en werden zij, die de Roomsche mis niet bijwoonden, op allerlei wijzen bemoeielijkt.

In 1609 kwam er verademing; Keizer Rudolf II schonk toen aan de Hervormden vrije uitoefening van hun godsdienst en gelijke rechten met de Roomschen; dit besluit heette den Majesteitsbrief, waarvan ook in de 2e vertelling gesproken wordt. Maar de vreugde der Hervormden was van korten duur: onder den volgenden Keizer Matthias begonnen de priesters en

de edelen het Hervormde volk reeds weder te onderdrukken; en toen zij zich beklaagden bij den Keizer, en zich beriepen op den Majesteitsbrief, ontvingen zij een zeer onvriendelijk antwoord. In 1617 vierden zij nog het eeuwfeest der Hervorming, maar dat deed de vijandschap der Roomschen toenemen, en de volgende Keizer, Ferdinand II, was vast besloten de Hervormde kerk in Bohemen geheel uit te roeien. Toen zeiden de Bohemers hem de gehoorzaamheid op, en kozen tot hun Koning den Hervormden Keurvorst Frederik van de Paltz. Dat deze Koning niet aan de verwachting beantwoordde, zult gij den jongeling hooren vertellen, die uit den slag aan den Wittenberg (1620) gevlucht, en in zijn ouderlijk huis teruggekeerd was. In dezen slag werden de Bohemers geheel verslagen, en van dien dag af begon voor de geloovigen een tijd van wreede vervolging en onderdrukking. De Keizer hield een vreeselijk strafgericht; 27 hoofden van den opstand, allen voorname edelen, werden in Praag op het schavot onthoofd, en hunne familiën vervielen tot armoede; de hervormde predikers werden over de grenzen gezet, en keizerlijke benden trokken moordend en plunderend het land door, terwijl wel 38000 gezinnen het land uitweken. Na een ontzettend zwaren tocht, blootgesteld aan allerlei gevaren, kwamen de arme vluchtelingen in Saksen en Pruisen aan, waar zij een veilig toevluchtsoord vonden. Een zeer groot gedeelte van hen trokken nog verder en werden in ons land gastvrij ontvangen. Moravische broeders werden ze hier genoemd. Een van hun leiders was Comenius, een zeer geleerd en godvreezend man, rector van de Universiteit te Praag. Hij woonde jaren lang te Amsterdam, en werd te Naarden begraven. In de

hoofdstad zal eerlang te zijner nagedachtenis een monument worden opgericht.

Die niet vluchten konden, moesten hun Bijbel verbergen, en konden dien voortaan niet dan in het verborgen lezen. En dat zij ook bij de grootste voorzichtigheid nog niet veilig waren, kunt gij uit de 3e vertelling zien. Altijd lagen de verraders en de spionnen op de loer, en de overheid moest, al was het ook soms met tegenzin, de priesters helpen in het opspreken en wegvoeren der ketters. Van 1740 tot 1780 regeerde Keizerin Maria Theresia, eene bekwame vorstin, die veel deed om den bloei van haar Staten te bevorderen, maar de Hervormden bleef onderdrukken.

Eindelijk, na den dood van deze Keizerin, brak de dag der bevrijding voor de arme vervolgdten aan. Haar zoon en opvolger Jozef II maakte allerlei nieuwe wetten, en gaf ook in 1781 den Hervormden vrijheid van godsdienst, zoodat zij zich nu niet meer met hun Bijbel behoefden te verschuilen, en hun godsdienst-oefeningen in het openbaar mochten houden.

In de 4e vertelling zult gij zien, dat de priesters het hiermede lang niet eens waren, en zelfs' nog vele dagen nadat het besluit des Keizers afgekondigd was, de woningen der Protestanten durfden binnendringen om hen gevankelijk weg te voeren.

Zoo zijn dus de Boheemsche Christenen zwaar beproefd; maar de Heer heeft hun geloof niet beschaamd, en op Zijn tijd uitkomst gegeven.

I.

God sprak: Er zij licht! en er was licht.

1560.

Slaap, mijn ventje! sluit je oogjes.
Slaap gerust: je moeder waakt,
En de Vader in den Hemel
Zorgt, dat je geen leed genaakt.

Zondaars zijn wij al te gader,
Onbekwaam tot eenig goed;
Maar de Heiland, vriend van kind'ren,
Schonk voor u zijn dierbaar bloed.

Hij verliet den schoonen Hemel,
Werd een kindje, teer als gij;
Nam de kind'ren in Zijn armen,
Sprak eens: brengt ze vrij tot Mij!

Slaap dan rustig, lieve jongen,
Want Gods Eng'len houden wacht,
Tot je blij weer de oogjes opent.
Slaap dan rustig, goeden nacht.

Zoo zong moeder Anna bij de wieg van haar jongste. En nu slaapt de kleine man, met een glimlach om de lipjes, en het mollige armpje tegen de blozende wangen gedrukt. De groote kinderen moeten

nu heel stil zijn en zachtjes praten, om broertje niet in zijn slaap te storen. De vader, een flink bergwerker, overziet met een dankbaren blik het gezellig groepje, en staat dan eens op, om grootvader, die in een leuningstoel bij den haard zit, te helpen en zijn rugkussen eens op te schudden.

Een uit het groepje, een aardige blonde knaap van elf jaren, komt vleierend bij grootvaders knie staan en zegt:

„Ik ben zoo blij, dat het vandaag Kerstmis is, grootvader.”

„En weet je wel, waaróm het zoo'n heerlijk feest is, mijn jongen?”

„Ja! omdat heden onze Heiland geboren is in den stal te Bethlehem.”

„Juist. En Hij had niet eens een wiegje, zooals je broertje, maar moest in het stroo liggen in de kribbe.

Maar mijn beste Maarten, nu de Zone Gods in de kribbe gelegen heeft, kan je grootvader gerust zijn hoofd nederleggen, als de Heere God komt om hem tot zich te nemen.”

„Neen neen! grootvader moet niet sterven.”

„Wel mijn jongen, dan zal ik rusten in het Vaderhuis, waar je grootmoeder bij den lieven Heiland al zoo lang op me wacht?”

Maar de anderen hebben het gesprek gehoord, en nu scharen ze zich allen om den geliefden grijsaard, en roepen uit éénen mond:

„Neen grootvader! u moet nog niet sterven. Wie zal ons zoo mooi vertellen en zooveel leeren als u?”

En nu mengt zich ook de vader in het algemeen gesprek:

„Kom vaderlief! 't Is nu Kerstmis, spreek nu niet van sterven. Jezus Christus is heden voor ons geboren, en wij willen Hem bidden, dat onze beste grootvader nog heel lang bij ons mag blijven. Nietwaar, kinderen?”

De oude man krijgt tranen in de oogen. Het doet hem goed, dat ze allen zooveel van hem houden. „Nu lieve kinderen, Gods wil geschiede,” zegt hij. „'t Is wel schoon en liefelijk bij zooveel brave kinderen,” zegt hij, — „maar daar boven is 't toch zeker nog veel schooner, waar de Heiland woont, die tot ons kwam om ons zalig te maken, en die zoo liefderijk en trouw voor Zijn kinderen zorgt, en mij reeds in dit leven zooveel te genieten gaf, en uit zoo menigen nood uitgered heeft. Kom mijn zoon, lees ons het Kerst-evangelie voor!”

Nu nam de vader den grooten, zwaren Bijbel met stevige sloten, opende hem, en las uit Lukas II het heerlijk verhaal van Jezus' geboorte. Hij hield op, en de oude fluisterde hem nog na: „Eere zij God in de hoogste hemelen, en vrede op aarde, in de menschen een welbehagen!” Hij voelde zich zoo dankbaar en zoo gelukkig; nu strekte hij de bevende handen uit naar den grooten Bijbel, en een der kinderen schoot toe om dien op zijn knieën te leggen; hij sloeg het titelblad op, en las met bevende stem wat daar met flinke letters geschreven stond:

Wél hem die, als 't leed hem griefde,
Nimmer twijfelde aan Gods liefde.

Menschenhulp is ongewis:
 Hoop op God, die machtig is.

„Waarom huilt u, grootvader?”

„Laat mij, kinderen. Grootvader is niet bedroefd. 't Zijn tranen van dankbaarheid, als ik zoo eens terugdenk, wat die trouwe God voor mij gedaan heeft. Eenmaal was ik ook een krachtig man, zooals je vader nu is: en nog vroeger een vroolijke, dartele knaap, zooals jullie nu zijn. Maar dat is zoo 's werelds beloop; wij menschen moeten hier groeien, bloeien en verwelken, ieder op zijn beurt. Maar de Heere God heeft een hof geplant, waarin wij immer zullen bloeien en nooit verwelken; en dat is....?”

„De Hemel, grootvader!”

„Juist kinderen, de Hemel. En als jullie nu lieve, gehoorzame kinderen zijn, en den Heiland lief hebben, dan zal je ook eenmaal ingaan in dat heerlijk Paradijs, waar wij altijd met den Heer zullen zijn.”

„O, wat zal dat heerlijk zijn!”

„Ja, daar zullen alle tranen worden afgedroogd, staat in den Bijbel. O kinderen, de dienst des Heeren is zoo'n zalige dienst. Weest dankbaar, dat je al zoo vroeg den Heiland leert kennen, en dat het Evangelie der Zaligheid zoo vrij uit onder ons kan gepredikt worden. Dat is niet altijd zoo geweest, en dat zal ook wellicht niet altijd zoo blijven. Toen ik een knaap was, wisten wij hier in het Joachimsthal weinig of niets van het woord Gods. Den vromen Huss hadden de Roomschen als ketter verbrand. Een Bijbel hadden wij niet, en de priesters baden in de Latijn-

sche taal, waar wij natuurlijk niets van begrepen. Toen nu vader Luther in Wittenberg het zuiver Evangelie verkondigde, werd hij hier uitgemaakt voor een aartsketter en verleider; — en ik deed daar ook aan mee. Verbeeldt je, op een Vastenavondfeest brachten ons de priesters op het denkbeeld, om Luther, den aartsketter, te verbranden.

„Dat was een pret. Spoedig was een stroopop in gereedheid gebracht, daarover een oude monnikspij getrokken; dat moest Maarten Luther voorstellen. En nu voort naar den heuvel. Daar werd een brandstapel opgericht, en ik stak den brand in de takkebossen, terwijl oud en jong daarom heen danste en juichte, tot groot vermaak der priesters. Nóg langen tijd leefden wij in onkunde en bijgeloof voort, totdat vrome mannen in ons dal kwamen, en wij begonnen te verstaan, wat zuivere klanken de nachtegaal in Wittenberg zong. Luther werd wel eens bij een nachtegaal vergeleken, omdat hij zulke mooie verzen maakte, en ook veel van muziek hield.

Toen dacht ik dikwijls: „ik wou dat ik dien vromen monnik nog eens van aangezicht tot aangezicht kon zien,” en mijn wensch is vervuld geworden. In '41 werd ik met een paar vrienden door onzen braven leeraar Mathesius in de gelegenheid gesteld om naar Wittenberg te reizen, en den grooten Hervormer te bezoeken.

„En daar stonden wij nu tegenover den Doctor, met zijn hoog gewelfd voorhoofd en zijn sprekende ooggen; maar de man, die den Keizer en al zijne Vorsten had wederstaan, was zoo eenvoudig en zoo vriendelijk

in den omgang met ons, dat wij er diep door getroffen werden.

„Denk eens, hij noodigde ons aan zijn disch.
Daar zaten wij dan aan ééne tafel met Dr. Maarten

Luther en zijn vrouw Katherina en de kinderen, benevens Meester Filippus en Doctor Jonas. De gastheer deed een kort gebed, en wij allen zeiden Amen.

„Onder het eten liep het gesprek over ons handwerk. De arbeid in de mijnen was den grooten Heryormer niet vreemd; zijn vader was ook een mijnwerker geweest, en hij zelf was in de mijnen van duisternis en bijgeloof afgedaald, om het zuiver Woord Gods als een kostbaar erts aan het licht te brengen. Maar zijn geloof was ook in den smeltoven van vervolging en allerlei bestrijding beproefd geworden.

„Onder het gesprek ging op eens de deur open, en een arme student trad binnen, die den vromen Doctor om een reispenning kwam vragen. Zijn mildheid was algemeen bekend, en ook nu greep hij in den zak om den student te helpen, — maar hij vond niets. Welgemoed riep hij uit: .

„Dan moeten de Joachimsthalers er maar uit!”

„Dat was een schrik. Wij mannen uit Joachimsthal stonden al op en wilden ons verwijderen, — maar de goede gastheer had het zoo niet bedoeld. Hij ging naar de kast, en haalde er een geldstuk uit, van het zilver uit onze mijnen gemaakt, en met het beeld des Keizers gestempeld; dat was een Joachimsthaler, dien hij zuinig bewaard had, maar nu gaarne voor den armen jongeling over had. Je kunt begrijpen dat er om onze grappige vergissing nogal gelachen werd. Een van mijn metgezellen kon zich daarop niet weerhouden om ook eens te vertellen welk boos stuk ik op dien vastenavond uitgevoerd had, — maar

hij verzuimde niet er op te laten volgen, hoezeer mij dit later berouwd had. Ik schaamde mij en werd verlegen, maar de goede Dr. Luther stak mij over de tafel de hand toe, en zeide vriendelijk glimlachend: „„Dewijl onze vriend dat in onwetendheid heeft gedaan, en zijn paapsch vuurtje mij en mijn arbeid in het minst niet geschaad heeft, zoo wil ik hem dat gaarne vergeven en er niet meer aan denken.”” Dit gaf mij nu weer moed om ook eens van mijn huiselijk leven te spreken, en den gastheer te vertellen dat ik in groote verlegenheid verkeerde, want ik was een som van vijfhonderd gulden schuldig, en ik wist niet hoe ik die schuld ooit zou kunnen afdoen. Toen sprak hij: „„Dat heeft mijn vader ook ondervonden, maar de Heere God, die ook de mijnwerkers in het hart der aarde ziet en kent, heeft later Zijn zegen gegeven, en mijn vader uit den nood geholpen; en ik twijfel niet of Hij zal ook u op Zijn tijd uithelpen, zoo gij op Hem blijft vertrouwen. Wanneer wij in nood verkeeren, dan leeren wij op onze uitgaven toezien, en eenvoudig en matig zijn; en de nood leert bidden, en zoo wordt ons de tegenspoed ten zegen. Trek maar met goeden moed weer huiswaarts, en doe uw arbeid met lust, en vertrouwen op Hem, van wien al het goud en zilver is, en op wiens machtwoord eens het geld in den mond van den visch gevonden werd. Ook het zilvererts in den schoot der aarde is Zijn eigendom, en Hij doet het vinden door hem, die aanhoudt in het gebed, en op zijn uitgaven toeziet.””

„Zulk een mannelijk woord gaf mij weer nieuwen

moed, en deed mij vaster dan ooit vertrouwen op den machtigen God; — en mijn geloof werd niet beschaamd, want de Heer deed mij binnen weinige weken zooveel erts vinden, dat ik daarvan mijn schuld kon betalen, en nog wat overhouden ook. Nooit zal ik dien heerlijken dag bij den goeden en vromen Dr. Luther vergeten; en dat hij mij ook niet vergeten had, is mij later gebleken. Luister maar. In het jaar '45 ging onze Meester Mathesius weer naar Wittenberg, en toen zond Luther mij als kerstgeschenk dezen heerlijken Bijbel, waarin hij eigenhandig de spreuk schreef, die ik daar straks voorlas. Nu begrijpt ge wel, waarom mij bij het lezen de tranen in de oogen schoten, maar ook dat ik dezen Bijbel als een dierbaar kleinood bewaard heb, en hem als een kostelijk erfstuk aan mijn kinderen en kleinkinderen zal nalaten. — Kom, moeder Anna, je mag het schoone wiegelied van onzen Meester Mathesius nóg wel eens zingen: de kleine man is wakker.” —

„Dat behoeft niet, vader!” zei de jonge moeder, en zij nam haar lieveling in de armen, en zette zich met hem in den gezelligen kring.

„Laat ons dan samen het heerlijk kerstlied van onzen Nicolaas Hermann nog eens aanheffen; als ik dat hoor, is het mij alsof ik de lieve engelen in den Hemel hoor zingen. Ach, wat is het toch heerlijk, dat het dierbaar Woord van God in ons bezit is en ook vrijuit van den kansel mag verkondigd worden, en dat wij zoo ongestoord onzen God mogen prijzen en lofzingen met onze heerlijke liederen. Kom kinderen, laat ons zingen!”

En daar klonk het in de schamele bergwerkerswoning uit den mond van ouden en jongen:

Komt Christ'nen, looft te zaam den Heer,
Die op Zijn hoogen troon
't Gevallen menschdom niet vergat,
Maar schonk ons Zijnen Zoon! —

Daar ligt Hij in de kribbe neer,
Arm, hulp'loos, klein en teer;
Maar ginds prijst Hem het Englenkoor
Als Christus, Davids Heer. —

Heer Jezus, die Uw troon verliet,
U zij ons lied gewijd,
Die ons het Paradijs ontsloot,
Lof, eer en heerlijkheid! —

Onder het zingen waren twee grijsaards binnengetreden, die met welgevallen op de zingende familie staarden. Het was de eerwaarde leeraar Mathesius en zijn vriend, de vrome zanger Nicolaas Hermann.

„Op het heilig kerstfeest komen wij onzen ouden vriend begroeten, die, even als wij, onzen Doctor Maarten Luther gezien, en met hem gegeten en gedronken heeft”

„En door hem tot de kennis van onzen eenigen Middelaar gekomen is, — en met hem door het offer van dezen eenigen Hoogepriester in vrede hoopt in te gaan tot de zalige rust, alleen om de verdienste van Christus' dierbaar bloed!” vulde de grootvader aan.

„Amen, amen!” spraken de beide vrienden daarop, en drukten de hand van den grijsaard: „dat zij ook ons deel door des Heeren onuitsprekelijke genade!” —

„Daar ik nu oud en zwak ben,” zeide Hermann, „en den zaligen Dr. Luther weldra bij mijn Heiland volgen zal, heb ik voor de lieve kinderen in het Joachimsthal, en voor alle kinderen, die gaarne het Woord des Heeren hooren, een testament gereed gemaakt, opdat zij zich vroeg gewennen om hun Heiland lief te hebben, en Hem te prijzen met liederen en gezangen.

„Zie vader; hier is een bundel liederen, dien ik voor de kinderen heb samengesteld. Ik ben een oud en gebrekkig man, die niets in de wereld bezit; neem dit boek van mij aan, als een bewijs dat ik u en uw kinderen en kleinkinderen liefheb. — Kom blonde krullebol, lees je grootvader eens voor, wat ik tot afscheid op het eerste blad geschreven heb.”

De elfjarige Maarten nam het boek, en las met heldere stem:

Voor lieve kind'ren, groot en klein,
 Heb ik dit liederboek geschreven,
 Tot eer van Hem, die hoogverheven,
 Door kind'ren wil geprezen zijn.
 Neemt dezen bundel van mij aan,
 En went u vroeg, den Heer te prijzen,
 Op schoone, liefelijke wijzen;
 Want jong gewend, is oud gedaan.
 't Zijn versjes in de kindertaal;
 Ik schreef niet voor geleerde heeren,
 En kind'ren kunnen niet veel leeren
 Van wetenschap en woordenpraal.
 Dus, kind'ren, vroeg den Heer gediend!
 Zoolang ik leef, zing 'k met u mede.
 Dat God u zeeg'ne, is de bede
 Van Niklaas Hermann, de oude vriend.

De grootvader was diep geroerd. Dankbaar riep hij uit: „Mijn God! welk een heerlijk Kerstfeest hebt (ij mij bereid. Bij den Bijbel van Luther den liederbundel van mijn lieven vriend Hermann; en dan die lieve kinderen en kleinkinderen, die mij op mijn ouden dag zooveel vreugde schenken, en het blij vooruitzicht van eerlang bij mijn Heiland te zijn. Ja Heere! nu ben ik bereid!” De grijsaard zweeg, drukte een kus op het dierbaar bijbelboek en richtte dan den blik naar den hemel.

„Kinderen!” sprak hij weder, „blijft dien God getrouw, die ons reeds hier op aarde zoo mildelijk zegent. Verlaat u op Hem, dan ziet ge den hemel geopend, ook al wandelt ge hier in het dal der schaduw des doods.” —

Na eenige oogenblikken namen de vrienden afscheid. De kinderen werden te bed gebracht, nadat zij allen den geliefden grootvader omhelsd en hem goeden nacht gewenscht hadden.

En nu ligt ook de grijsaard op zijn leger. Hij kan den slaap niet vatten, maar zijn hart verheft zich tot den God zijns levens. Daar verrijst voor zijn geestes-oog een beeld van zijn vroeger leven; hij ziet zijn vrouw en zijn kinderen weder; hij ziet ook den godsmán, die het licht des Evangelies weer op den kandelaar plaatste, dat heerlijk licht, dat door Gods genade ook in Joachimsthal was doorgedrongen, en ook in zijne ziel levenskracht en stervensmoed gewekt had. — Maar 't wordt licht in het kleine vertrek; een Engel des Heeren staat aan de sponde, en breidt zegenend de handen over den afgeleefden grijsaard uit. Nu is 't hem alsof de wanden wijken en de zoldering omhoog rijst; eng'lenkoren zingen den lof van Hem, die is en die was en die komen zal. „Ja kom, Heere Jezus! ik ben bereid,” fluisteren zijne lippen; hij vouwt de handen, sluit de oogen, en sluimert zachtkens in

De nacht gaat voorbij, de morgen breekt aan. Zachtkens verricht de moeder het huiswerk, om grootvader niet te storen.

Maar ook het jonge volkje is opgestaan en gekleed, en een der kleinen huppelt naar de deur van grootvaders kamer en luistert.... Zij hoort niets.... Eindelijk doet zij voorzichtig open en loopt zachtjes naar het bed van den geliefde.

Hij glimlacht.... Zou hij nog slapen?.... Ze drukt een kus op zijn voorhoofd, maar schrikt terug: het is ijskoud. — Vader, moeder en al de kinderen staan weldra weenend om het leger van den dierbaren doode. Allen drukken een laatsten kus op dien vriendelijken mond, die zich altijd zoo gaarne opende om te zegenen en te troosten. Vader vat die handen, die zich nog tot het gebed schijnen te vouwen, en spreekt met bevende stem tot de zijnen:

„Grootvaders wensch is vervuld; hij viert heerlijk Kerstmis daarboven, waar zijn geest reeds lang vertoefde; de Heer nam hem tot zich; wij missen hem, maar wij misgunnen hem de rust niet. — Zalig zijn de dooden die in den Heere sterven, van nu aan tot in eeuwigheid.” —

II.

De tijd komt, dat wie u zal dooden, zal
meenen Gode eenen dienst te doen.

1620.

Wanneer de nood, op 't hoogst gerezen,
Van alle zijden ons bedreigt,
Wanneer ons 't ergste staat te vreezen,
En 't water tot de lippen stijgt, —

Dan is 't ons goed, tot U te vluchten,
Tot U te roepen uit de ellend,
Tot U om hulp en troost te zuchten,
O God, die onze jamm'ren kent.

De vijand dreigt van alle zijden;
Schenk ons genâ om hand in hand
Uw Naam vrijmoedig te belijden;
Versterk in ons den liefdeband.

Zoo zong eenmaal de dichter Paul Eber, toen de vrome keurvorst Johan de Standvastige gevangen genomen was, en de stad Wittenberg om de zaak der hervorming door de krijgsmacht van keizer Karel bedreigd werd.

Hetzelfde lied der verdrukten klinkt op een avond in het jaar 1620 van bevende lippen, in de mijnwerkerswoning van Joachimsthal. Maarten, de blonde

krullebol van vroeger, die nog den leeraar Mathesius en den zanger Nicolaas Hermann gezien heeft, is thans een bejaard man met zilveren kruin, maar zijn oog is nog helder, en zijn krachtige hand nog aan den arbeid gewoon. Een schare verdrukten staat of zit om hem heen; zijn vrouw, zijn zonen en dochteren

met hun echtgenooten en kinderen en enkele burens, allen zien met tranen in de oogen tot den krachtvollen grijsaard op. Op de tafel ligt nog opengeslagen de groote Bijbel van Luther, waaruit hij zoeven den 46sten Psalm heeft voorgelezen. Nu ziet hij op naar den hemel: God alleen kan helpen.

Vóór den ouden vader staat de jongste zoon. Op

zijn bleek gelaat ligt smart, toorn en wanhoop. Weenige maanden geleden heeft hij vol moed, maar tegen den wil zijns vaders, de ouderlijke woning verlaten om met vele landgenooten te strijden tegen de vijanden van het geloof; — thans is hij als een vluchteling daarin teruggekeerd. De arme jongeling is uitgeput van vermoeienis; hij heeft een langen, vreeslijken tocht gemaakt door de dikke sneeuw. Het bloed jaagt koortsachtig door zijn aderen, en kleurt nu en dan zijn ingezonken wangen rood. Nog heeft hij geen rust. „Vliedt!” roept hij, „laat ons vlieden! Wat ik zag, wat ik beleefde, o het was zoo verschrikkelijk!.... O gij weet het hoe wij juichten, toen onze edelen den evangelischen koning kozen, toen Frederik van de Paltz zijn intocht deed in den hofburg te Praag. O vader, ik bid u, wees niet boos op mij, oordeel uw zoon niet te streng.... Ik weet het, dat u met profetischen blik het onheil voorspeld hebt; altijd zei u maar: „Dulden en verdragen, niet tegen de overheid opstaan, die van God gesteld is. Die het zwaard nemen, zullen door het zwaard vergaan.”

„Vader, ik zie nu, dat u gelijk hadt; uw ervaring, uw geloof hield u staande. Maar ach! zoo min als men het vuur kan gebieden niet te branden, of den storm om niet te woeden, zoo min kan men in zulk een tijd het hart van den jongeling bedwingen. Wij die in vrede leefden, werden onderdrukt; onze broederen in Klostergrab zagen hun heiligdom verwoest, onze Majesteitsbrief was verscheurd, onze edelen werden bespot en beledigd, de dierbare Bijbel werd ons ontnomen, en de wreede Ferdinand moest onze

Keizer worden, van wien wij alles te duchten hadden....”

„Hij was en is onze heer.” —

„Ja vader, ik weet het; maar moesten wij niet strijden voor dien Koning die, met ons één in het geloof, ons beschermen zou tegen den boozen vijand, die zoo vreeselijk tegen ons woedde?”

„Vervloekt is de man, die vleesch tot zijn arm stelt.”

„Ach ja, wij hebben het ondervonden. Nog klinkt mij in de ooren het blij gejuich van: De Koning leve! Wij hoopten dat er nu een nieuwe tijd van vrede en geluk zou aanbreken. — Maar daar naderden de krijsheiren van Keizer Ferdinand. Toen was het strijden voor het dierbaar geloof, waarvoor een Huss den brandstapel besteeg, waarvoor een vrome Keurvorst zijn vrijheid gegeven had. Vergeef mij, mijn vader, dat ik mede uitrok om, als het moest, ook voor de vrijheid des Evangelies mijn leven te laten.” —

„Ik vergeef het je gaarne, mijn zoon! Maar ik betreur den overmoed. waarmede men dezen roekeloozen oorlog begon, die wel op schande en nederlaag, op moord en verwoesting moest uitloopen.” —

„Ach! hoe bitter werden wij teleurgesteld. Wat vonden wij in de hoofdstad? Een Koning, die ons niet verstond, en dien wij niet verstonden. Een held hadden wij verwacht, die sterk door het geloof, als weleer Gideon, aan onze spits zou staan; en wij vonden een man in kostbare kleederen, die in het koninklijk paleis pronkte, en een vroolijk leven leidde, waar hij met ons behoorde te bidden, te arbeiden, te

worstelen. Den 7en November kwam Tilly met zijne geoeffende duizendtallen. De strijd begon Ach! wij stoven uit elkander als schapen zonder herder. Wij moesten vluchten, tot een spot voor de gansche wereld; wij, die ons man voor man in stukken hadden laten houwen, indien een vorst ons aangevoerd had, die in Gods kracht en in het heilig bewustzijn van ons goed recht, den vijand manmoedig was tegen getreden. En nu zwerft hij daar als vluchteling door het land, en de vijand woedt onder zijne onderdanen. — Ik wierp mijn wapenen weg, en werd in Praag opgenomen door een goeden vriend. Daar zag ik op de markt, hoe men de edelsten van ons volk meedoogenloos om hals bracht; grijsaards, mannen, jongelingen, ik zag ze één voor één het schavot bestijgen, nederknielen, één oogenblik nog, — daar blonk het zwaard des scherprechters, en het edel bloed kleurde den zandhoop; — het was of mij de grond onder de voeten wegzonk; — nog één en ik zonk bewusteloos ineer. In het huis van mijn vriend kwam ik eerst weder tot bewustzijn, en hij zeide mij huiverend, dat er zoo zeven en twintig vermoord waren. — Toen werd Praag mij te eng; het scheen mij alsof de Booze hier al zijne gruwzame macht had te zamen getrokken, en ik vluchtte. Maar waar ik kwam, overal dezelfde ellende; hier zag men woeste, ruwe soldaten met uitgetrokken sabel de weerlooze burgers naar de Roomsche kerk drijven, om de mis te hooren; dáár zag men een armen prediker, van alles beroofd, met vrouw en kinderen zijn pastorie verlaten, onder hoongelach voortgejaagd

door de ontaarde woestelingen; vaders en moeders staarden wezenloos op huis en hof, die zij gisteren nog de hunne konden noemen, en nu moesten ze als ellendige bedelaars rondzwerven. En waarmede hadden ze dat verdiend?....

Vader, ik bid u, sta mij bij, hoed mij voor verwijfeling! Al dat bloed, al die tranen, al die ellende, omdat zij geen menschen of beelden wilden aanbidden, maar alleen den eenigen Middelaar wilden eere geven, die ons met onzen God verzoende. Waar is Gods gerechtigheid? O vader! mijn geloof bezwijkt!"....

De grijsaard buigt zich met diepe deernis voorover tot zijn zoon, die snikkend aan zijn knieën gezonken is; hij richt hem op, drukt hem aan zijn hart en spreekt:

„Troost, troost mijn volk! spreekt de Heer. Weet ge niet, mijn zoon, dat de Heiland gezegd heeft: De tijd komt, dat een iegelijk die u zal dooden, zal meenen Gode een dienst te doen. Moest Hij zelf niet aan het kruishout sterven? en zijn wij meerder dan onze Heer? Zalig zijn ze, die niet zullen zien en nochtans zullen gelooven. . . . Wat zou toch ons geloof beteekenen, indien wij niet bereid waren het met ons leven te bezegelen? Hebben wij niet dikwijls samen gezongen:

Delf vrouw en kind'ren 't graf,
 Neem goed en bloed ons af,
 Het brengt u geen gewin:
 Wij gaan ten Hemel in,
 En erven koninkrijken." —

En de zoon weent zacht-kens aan zijn vaders borst, terwijl de anderen snikkend daaromheen staan. „Bezwijkt mijn vleesch en mijn hart, zoo is God de rotssteen mijns harten, en mijn deel in eeuwigheid,” zegt de vader, op den Bijbel wijzende.

Maar hoor!... Een plechtig gezang klinkt daar in de verte. 't Komt al nader. Men gaat naar

buiten, en ziet een lange schare van menschen, die zich langzaam door de sneeuw voortbeweegt.

Een grijsaard met langen baard, op zijn staf leunende, opent de rij. Dan volgen mannen en vrouwen, maagden en kinderen. De mannen dragen bundels

en zakken, de vrouwen torsen haar zuigelingen in de armen of op den rug. Vaders dragen de grootere kinderen, wie de weg te lang viel. Achteraan komen een paar wagens, waarop eenig huisraad, maar ook een kranke, een grijsaard, en eene jeugdige moeder met haar pasgeboren zuigeling. Geen klaagliederen zingen de moedige reizigers, helder klinkt het door de koude winterlucht:

Broeders, laat ons dankbaar zingen
 Van het heil, voor ons bereid;
 Looft den Schepper aller dingen,
 Geeft Hem eer in eeuwigheid.
 Jezus Christus kwam op aard:
 Hij is aller lofzang waard.

Ons ten zegen ligt Hij neder,
 Diep vernederd, in een stal.
 Zou ons Kerstlied dan verstommen
 Onder leed en ongeval?
 Neen! ook in den tegenspoed
 Juicht ons harte: God is goed!

Nu heeft de grijsaard aan de spits de bergwerkerswoning bereikt.

„Waarheen broeders?” roept vader Maarten.

„Uit Egypte naar Kanaän!” luidt het antwoord;
 „uit de slavernij in de vrijheid! Achter ons volgen Farao's knechten, maar vóór ons ligt het beloofde land, waar wij onzen God ongestoord zullen dienen. Al gaat de tocht door de woestijn, het woord van onzen God is ons dierbaarder dan al het goud der aarde.”

„Gij verlaat zoo het vaderland!?”

„Ja, wij gehoorzamen de stem des Heeren, die tot

Abraham sprak: „Ga uit uw land en uit uw maag-
schap en uit uws vaders huis, naar het land, dat Ik
u wijzen zal.” Onze vijanden zijn talrijk als het zand
der zee; wreede krijgsknechten trekken als moorde-
naars door het land, vergezeld van afgodische pries-
ters; zij rooveren onze bijbels en verbranden ze; zij
drijven ons met spies en zwaard in hunne kerken
om de mis te hooren; zij ontheiligen onze godshuizen
en brengen er hun heiligenbeelden in; onzen eeni-
gen Middelaar lasteren en verachten zij. Met duizen-
den onzer broederen schudden wij het stof van onze
voeten en trekken in den vreemde.”

„En toch zijt gijlieden welgemoed en zingt vreug-
depsalmen in plaats van klaagliederen!?”

„Is het dan niet heden het geboortefeest van
onzen Heiland? Toen wij in onze woningen rust en
vrede genoten, vierden wij het blijde Kerstfeest, en
deden onze tempelwanden weergalmen van feest-
zangen. Thans is dat alles voorbij; maar wat nood!
de gansche aarde is des Heeren, en in den ruimen
tempel der natuur, waar de blauwe hemel het dak
is, en de tallooze sterren de lichten zijn, kunnen wij
evenmin zwijgen van Gods liefde in Christus. —
Maar zeg mij, broeder, kunnen wij in deze plaats
voor éénen nacht herberg vinden? Morgen vroeg
trekken wij met 's Heeren hulp weer verder.”

Hoe blijde klopte het hart van vader Maarten bij
het hooren van deze geloofstaal! Nu wendt hij zich
tot zijn zoon, en zegt: „Ziehier, mijn zoon! dezen
hebben alles verlaten, huis en hof, familie en vader-
land, en zij komen in den kouden winternacht hier

aan, lovende en prijzende God, in plaats van te morren en te klagen, terwijl zij toch niet weten, waar zij het moede hoofd zullen nederleggen. Kunt ge nu nog vertwijfelen, waar ge zulk een geloof ziet?" En de zoon drukt zijn vaders hand, en een straal van hoop daalt in zijn hart.

„Zeker, mijn broeder!" zoo spreekt de vader nu tot den grijsaard, „gij en de uwen zult in onze stad overnachten. Zie men komt u al te gemoet; geef ons maar vast dengene, die het eerst hulp behoeft. Hebt ge ook kranken bij u? — Heden hebben wij nog een huis, — wie weet wat het morgen zijn zal!"

Terstond wordt besloten, dat men de kraamvrouw met haar gezin hier onder dak zal brengen. Een paar flinke mannen zijn ter hulpe gereed, en binnen weinige oogenblikken ligt de zwakke moeder met haar zuigeling te bed. Ook haar man en kinderen treden hier binnen; en terwijl de warmte van den haard hun verstijfde leden sterkt en verkwikt, wordt de geloofsmoed gesterkt door de warmte der broederlijke liefde.

Inmiddels is daarbuiten alles in de weer; de goede burgers van het stadje rusten niet, voordat ook de laatste der vluchtelingen onder dak gebracht is. Men is elkander vreemd, maar nochtans één van zin, omdat men één geloof en ééne hoop deelachtig is.

Maar men gaat nog niet ter ruste. In het huis des Heeren worden de lichten ontstoken; de arme vluchtelingen zullen nog éénmaal op Boheemschen bodem in de kerk hun Kerstfeest vieren, alvorens zij het

gebergte overtrekken om een ander vaderland te zoeken.

Welk een aanblik! Krachtvolle mannen, teedere vrouwen, bleeke kinderen, afgeleefde grijsaards, allen liggen daar geknield en biddend. De een zucht, de ander weent, een derde slaat hoopvol den blik naar boven: en rondom deze schare van vluchtelingen staan zij, die zich heden nog mogen verheugen in het bezit van een eigen bedehuis, om morgen even als zij, den staf op te nemen, indien zij niet lafhartig hun Heiland willen verloochenen.

Weemoedig ruischen de orgeltonen; plechtig klinkt het kerstlied, dat door zooveel bedrukten en vervolgden wordt aangeheven:

Komt, Christ'nen! looft te zaam den Heer,
Die op Zijn hoogen troon
't Gevallen menschdom niet vergat,
Maar schonk ons Zijnen Zoon.

De schare luistert aandachtig naar het ernstig, maar geloovig woord van den leeraar, die ook zelf zich reeds tot de vlucht heeft voorbereid. Hij herinnert aan het woord des Heilands: „In de wereld zult gij verdrukking hebben; maar hebt goeden moed: Ik heb de wereld overwonnen.” Welk een heerlijke bron van troost, die vast staat als een rots in de schuimende golven, te gelooven dat Jezus met ons is, ook in de grootste smarten, en dat Hij ook in de ballingschap de Zijnen niet verlaten zal.

Na het gebed wordt nog eenmaal een lied des geloofs aangeheven:

Al was ook de wereld van duivelen vol,
 Al ging ook de nood nog zoo hoog,
 Al moesten wij trekken nog tienmaal zoo ver,
 Wij houden naar Boven het oog.
 Dáár is ons tehuis, waar de Heiland ons wacht,
 Hij kroont ons met eer na den strijd.
 De vorst dezer wereld wordt ten onder gebracht,
 Door 't woord van Zijn mond, voor altijd.

En de vluchtelingen verlaten de kerk, met degenen,
 die hen gastvrij in hun woningen ontvangen hebben,
 — om enkele uren rust te genieten.

De morgen breekt aan, en de bannelingen maken
 zich gereed tot den verderen tocht. Onder tranen
 nemen zij afscheid van hun broederen, en geleid
 door eenige mannen en jongelingen uit de stad, gaat
 de stoet voorwaarts naar 't gebergte, terwijl onder-
 weg af en toe een pelgrimslied wordt aangeheven,
 waardoor men op den vermoeienden tocht elkander
 bemoedigt en opbeurt, en zich sterkt in den Heer.

Nu keeren de gidsen terug, en naderen weder de
 stad. Maar wat is dat? soldaten op het marktplein,
 keizerlijke soldaten: en in 't midden staat een hoofd-
 man, met een golvenden vederbos op den hoed.
 Daar staat ook, omringd van vrouw en kinderen,
 de predikant, die in den nacht nog de vluchtelingen
 vertroostte. Zijn huis wordt geplunderd, en hij zelf
 wordt met de zijnen naar de stadspoort verwezen.
 Overal in het rond weerklinkt het angstgeschrei van
 vrouwen en kinderen. Zij dringen tusschen de sol-
 daten door, en smeeken den hoofdman om genade
 voor hun dierbaren leeraar. Maar het baat niet; de

hoofdman blijft even streng; op zijn barsch bevel trekken de soldaten de sabel, en maken zich ruim-baan door de angstig schreeuwende menigte, den predikant met zijn gezin voor zich uitdrijvende. Bij de poort wendt hij zich nog eenmaal om, en zegent zijne kudde met krachtige stem: „De Heer zegene en behoede u! Blijft getrouw, ook de poorten der hel zullen Zijne gemeente niet overweldigen!” —

Daar treft hem een kolfslag: hij zinkt ineen; zijn gade werpt zich op hem, maar een paar ruwe handen richten het paar weder op, — en voort gaat het, voort, de poort uit, om van alles beroofd in den vreemde rond te zwerven. Zijn trouwe vrienden, die hem volgen willen, worden teruggedreven; hij, die duizenden ten zegen was, aller vriend en raadsman, moet eenzaam en verlaten zijn weg gaan.

Ondertusschen is een andere troep het bedehuis

binnen gestormd, om daar binnen eens recht huis te houden. Bijbels en liederboeken worden vanéén gerukt, en buiten op een vuur geworpen; terwijl de nachtmaalsbeker, en wat verder nog eenige waarde heeft, buit gemaakt wordt. Hier en daar vertoont zich een monnik, om met zijn boozen glimlach de wreede soldaten nog meer aan te hitsen.

Nu verdeelen zich de soldaten in de stad, dringen de huizen der protestanten binnen, en verspreiden overal schrik en ontzetting. Eindelijk komt ook een joelende troep half dronken woestelingen op het huis van onzen bergwerker, den ouden vader Maarten aan. Maarten treedt hun vriendelijk tegen, en vraagt wat zij begeeren. Maar één hunner heeft reeds den zoon herkend, die zich nog tracht te verbergen. Met een wilden kreet valt hij op hem aan.

„Hier makkers! nog een van die oproerige kettters, die tegen den Keizer durfden vechten; bij Praag stond hij in de voorste gelederen. — Kijk, dezen sabelhouw heb ik nog aan jou te danken, maar nu zul je boeten!” Hij trekt zijn sabel, en met een forschen zwaai richt hij zijn wapen op den weerloozen jongeling.

Vader Maarten, hevig verschrikt, grijpt in zijn angst den Lutherbijbel van de tafel, om den slag af te weren. De sabel komt op het boek neer, glijdt af, en treft toch nog den jongeling in het gezicht. De Bijbel valt den vader uit de handen, en de jongeling zinkt zwaar gewond ineen; het bloed stroomt met kracht uit de wonde, en ook de bijbel wordt er door bevlekt. Dit alles is in een oogwenk geschied; de woesteling heft zijn sabel op tot een tweeden houw,

maar wordt door zijn makers teruggetrokken, en de woeste hoop stormt de deur weder uit.

Nu knielt vader Maarten bij zijn zoon neder, die bewusteloos, maar zacht kermend op den grond ligt. De vader onderzoekt de wonde: „God zij geloofd!” zegt hij, „’t is maar een vleeschwond; de Bijbel weerde den slag af. Hij is door den schrik, de pijn en het bloedverlies bedwelmd. De handen aan het werk; met Gods hulp zullen we hem behouden.” De

wond wordt afgewasschen en een goed verband er om gelegd en nu zitten allen zwijgend om het krankbed heen.

„Thans rest ons geen keuze meer,” zegt de vader, „God heeft ons den weg aangewezen. Wij kunnen het vaderland niet verlaten; wij moeten blijven. Ja, ik weet het, 't is het laatste Kerstfeest, dat wij openlijk en ongestoord hebben mogen vieren. Bohemen is niet langer een evangelisch land! De tijd is daar, dat wij met onzen dierbaren Bijbel moeten vluchten of ons verschuilen; dat wij het Woord onzes Gods moeten lezen bij nacht en in het verborgen, alsof het een misdaad was. Heer onze God! wat Gij doet kunnen wij nu niet verstaan, maar wij zullen het hierna verstaan!”

Op eens richt de kranke zich op; zijn oogen beginnen koortsachtig te gloeien, hij ziet verwilderd in 't rond en grijpt stuiptrekkend naar zijn hoofd. Een oogenblik komt hij tot bewustzijn, en als een profetische ontboezeming klinkt het van zijn lippen: „Want de boosdoeners zullen uitgeroeid worden, maar die den Heer verwachten, zullen de aarde erfelijk bezitten. En nog een weinig, en de goddelooze zal er niet meer zijn, en gij zult acht geven op zijne plaats, maar hij zal er niet wezen. De zachtmoedigen daarentegen zullen de aarde erfelijk bezitten, en zich verlustigen over grooten vrede!”

„Amen!” spraken met bevende lippen en betraande oogen de goede ouders; en de kranke verloor weder geheel zijn bewustzijn en worstelde nog vele dagen tegen de koorts. Hij herstelde langzaam.

III.

Wachter! is de dag nog ver?

1746.

De storm loeit in het gebergte. Joachimsthal ligt als onder de sneeuw bedolven, en met iederen rukwind wordt de sneeuw nog hooger opgezweept. Het is reeds laat in den avond, en alle lichten zijn uitgebluscht; niemand waagt zich meer op straat.

Maar daar ginds, even buiten de poort, in de eenzame bergwerkerswoning die wij reeds kennen, brandt nog licht. De kinderen liggen reeds te bed, maar de mijnwerker met zijn vrouw en oudste dochter, zitten nog aan de tafel. Van de torenklok klinken in de stilte van den nacht twaalf doffe slagen. 't Is middernacht.

De vader zat eenige oogenblikken in gedachten verdiept; nu ziet hij plotseling op, en moeder en dochter leggen het naaiwerk in den schoot, om te luisteren wat vader zeggen wil.

„Mijn hart dorst naar het dierbaar woord Gods! Dezen nacht kunnen wij het weer eens wagen; welke spion gaat met zulk een weer naar buiten? Het ruwe weer is als een muur, dien de Heer om ons huis bouwt, en het is terecht zooals de Schrift zegt: „De nacht is een licht rondom mij, ook verduistert de

duisternis voor u niet, maar de nacht licht als de dag, de duisternis is als het licht."

Anna's oogen stralen van blijdschap, en de moeder vouwt de handen en spreekt: „Uw woord is een lamp voor mijn voet, en een licht op mijn pad. Al ging ik ook door het dal der schaduw des doods, ik zal niet vreezen. — Ja vader, laat ons kerk houden. Al zijn wij ook als de kinderen Israëls onder de Filistijnen, de Herder Israëls zal niet sluimeren noch slapen; Hij breidt Zijn vleugelen over ons uit."

„Maak dan de kinderen wakker," zegt vader Maarten. Hij steekt een lantaarn aan en gaat naar buiten. De wind snijdt hem in 't gelaat, en doet hem de vingers verstijven, maar daar slaat hij geen acht op. In de schuur ligt een stapel brandhout; bijna een half uur lang is hij onvermoeid bezig om blok voor blok op zij te werpen; eindelijk is de oude vloer zichtbaar; voorzichtig licht hij een half vergane plank er uit, en haalt een groot dik boek te voorschijn; hij kust het en drukt het aan zijn hart. 't Is de oude Bijbel van Luther, het kostbaar erfstuk der familie. Nu maakt hij het gat weer dicht, en keert met zijn schat in de kamer terug. Anna heeft ook niet stil gezeten; zij heeft een deur uit de hengsels gelicht, de dorpel weggeschoven, en twee kleine boeken te voorschijn gehaald, die daaronder verborgen lagen.

Nu zitten allen om de tafel. Vader Maarten bidt om des Heeren zegen, en gaat nu voorlezen uit den Bijbel, en daarna uit de Bijbelverklaring van Arndt. Allen luisteren met gespannen aandacht; anders kan de vader slechts vertellen, of uit het hoofd teksten

opzeggen; thans mag het water des levens uit de bron zelve vloeien. Vader ondervraagt de kinderen; bijbelspreuken, catechismus, psalmverzen worden opgezegd en besproken. Eindelijk gaat vader Maarten weder voor in 't gebed; hij bidt voor vrouw en kin-

deren, voor bloedverwanten en vrienden; maar ook voor de onderdrukkers, ook voor de Keizerin Maria Theresia, die haar getrouwe onderdanen noodzaakt om zich tot het onderzoek van Gods woord in den nacht te verschuilen als dieven en moordenaars.

„Vader!” vraagt de kleine Johannes, „waarom bidt u voor die booze vrouw, die ons verboden heeft om in den mooien Bijbel van grootvader te lezen?”

„Omdat het Gods wil is, mijn jongen! Weet je niet, dat de Heiland zegt: Zegent ze die u vloeken, bidt voor degenen die u geweld doen en die u vervolgen. Daarbij is zij onze koningin, die ons van God gegeven is; Gods woord zegt: Zijt onderdanig aan de overheid, die u regeert. Wie zich tegen de overheid verzet, weerstreeft de ordening Gods. Voor de Koningen en overheden moet men bidden.”

„Maar vader! waarom doet u dan wat zij verbiedt?”

„Mijn lieve jongen! doe jij gaarne wat ik je zeg?”

„Wel zeker vader!”

„En als ik je nu eens beval te stelen?”

„Dat zal u niet doen, vader!”

„Maar áls ik het nu eens deed?”

„Dan mocht ik het toch niet doen.”

„Waarom niet?”

„Omdat God het verbiedt.”

„Juist! En als nu onze keizerin, door booze raadslieden voorgelicht, ons verbiedt om in den Bijbel te lezen; en onze Heiland zegt: onderzoek de schriften! dan denk ik aan dat andere woord des Heeren: geef dan den keizer wat des keizers is, en Gode wat Gods is. Over alles wat ik heb, is zij gebiedster, over mijn geweten niet. Alles zou ik voor haar willen verlaten en opofferen, maar mijn geloof en mijn Bijbel geef ik niet over. — Zoo ziet ge, mijn jongen, hoe moeilijk het voor ons is, den rechten weg te

vinden; maar Gods woord is een veilige gids, die niet liegt of misleidt. Duistere tijden beleven wij, maar heb geduld: de liefde Gods verlaat ons niet. Ik heb in mijn leven geen kerk gezien, waarin men het zuivere Evangelie predikt, maar jullie zult het nog beleven, dat ook hier het dierbaar Woord Gods vrij gepredikt, en het heilig Avondmaal ongestoord uitgereikt kan worden. En dan, mijn lieve kinderen, denkt dan nog eens aan je ouden vader, die dan al wel lang rusten zal; en blijft getrouw, getrouw aan den Heer en aan zijn dierbaar Woord, dat wij nu reeds meer dan een eeuw hebben moeten verbergen. Blijft getrouw, ook als ge niet meer vervolgd wordt; God de Heer blijft ook getrouw, zijn Woord is waarachtig, en wat Hij belooft volbrengt Hij zeker; de poorten der hel zullen zijne gemeente niet overweldigen. — Kinderen, weest getrouw!”

Eindelijk worden de kostbare boeken weer zorgvuldig weggeborgen, en de familie gaat enkele uren rusten.

Maar vóór dag en dauw staat Maarten al weer op, neemt zijn mijnwerkerslamp ter hand, en gaat heen, door sneeuw en stormwind, om ginds in de diepe schacht zijn zwaar dagwerk te verrichten. En als hij daar beneden aan het werk is, dan gaat uit zijn beklemd gemoed de verzuchting op: „Uit de diepten roep ik tot U, Heere! hoor mijne stem.”

Anna slaat een doek om, en baant zich met moeite een weg door de sneeuw, om in het stadje eenige boodschappen te doen. Een jongeling komt haar op zij, en spreekt haar aan; maar zij antwoordt hem

niet. Toch blijft hij naast haar loopen en of zij hare schreden al verhaast, en het hoofd van hem afwendt, hij houdt vol.

„En je moet mijn vrouw worden.”

„Nooit!” zegt zij eindelijk.

„Is dat je laatste woord?”

„Ja Jozef! laat mij met vrede. Ge weet wel . . .”

„Ja ik weet wel, dat jelui stille kettters zijt; ik weet, dat je vader je voor een ketter bestemd heeft; ik weet dat jij den armen kerel wilt hebben, die niets ter wereld bezit, terwijl ik je een mooi huis en een gemakkelijk leven kan aanbieden; en om jou te bezitten zou ik willen vergeten, dat je in de vervloekte ketterijen verstrikt bent. Schud nu niet langer je hoofd, maar zeg ja, en alles is goed!”

„Jozef, er kan niets van komen.” En nu hebben de twee de eerste straat van de stad bereikt, en Anna maakt zich uit de voeten, terwijl Jozef haar nog blijft nastaren, en halffluid broemt: „En als ik haar niet krijg, dan zal een ander haar ook niet hebben. — Gehate kettters, ik zal mij wreken; ik zal ze bespieden en aan den pater verraden; van nacht was er weer licht op, ik heb het wel gezien!”

Een paar dagen later was het heerlijk Kerstfeest weer daar; terwijl in 't stille gezin van den mijnwerker en bij alle Protestanten het heuglijk feit van Jezus' geboorte in den huiselijken kring, en dan nog wel slechts in 't verborgen herdacht werd, waren in den Kerstnacht in de Roomsche kerk alle lichten ontstoken, en ruischten de koren door de gewelven.

Aan de half geopende kerkdeur stond een vermoeide reiziger; hij had zijn zware reistasch een oogenblik op den grond gezet, en luisterde ernstig peinzend naar het aangrijpend gezang. Een traan blonk in zijn oog, en hij zeide halffluid:

„Wel wel, wat een verschil! Hier alles pracht en heerlijkheid; en wij, die denzelfden Heiland aanbidden, moeten klagen: Ach Heer! mijne vijanden zijn vele, en die zich tegen mij verzetten; maar Gij Heere, zijt mij een schild, en bij U zijn uitkomsten ook tegen den dood.” Hij nam zijn tasch weer op, en zette zijn weg voort, de stadspoort uit.

Eenige oogenblikken later ging de kerk uit, en een breede stroom van kerkgangers bewoog zich door de straten, om zich langzamerhand te verspreiden. Ieder ging naar zijne woning; maar onder de kerkgangers is een jongeling, dien wij reeds ontmoet hebben. Hij gaat de stadspoort uit, en nadert de woning van den mijnwerker, den vader van Anna.

Juist als hij bij het huisje komt gaat de deur open, en wordt terstond daarop weer gesloten; de reiziger, dien wij zooeven aan de kerkdeur zagen staan, is binnengelaten. 't Is wel donker, maar 't oog van den nijd ziet scherp. Jozef bespiedt het huisje van alle kanten; aan de zijde van den kleinen hof is een raam, waar binnen licht brandt; hij gluurt door een kier langs het gordijn, staat een oogenblik stil, en . . . hij heeft genoeg gezien. Ijlings keert hij zich om, en snelt de stad weer in.

En daar binnen zit de reiziger met Maarten en zijn gezin aan den eenvoudigen disch. Het vertrek

wordt slechts door een klein lampje verlicht, maar de blijdschap des geloofs vervult de harten en staat op de aangezichten te lezen. De gast was lang verwacht, hij reisde van plaats tot plaats, om de verstrooide broederen te bezoeken, en tevens de geschriften der hervormers onder hen te verspreiden. Nu haalt hij uit zijn tasch een onlangs verschenen werkje voor den dag en biedt het Maarten als eene kerstgave aan. De dankbare blijdschap, waarmede het geschenk wordt aangenomen, kunnen wij ons nauwelijks voorstellen. Tientallen van jaren zijn voorbijgegaan, zonder dat de arme vervolgden een nieuw geschrift gezien hebben. Met tranen in de oogen slaat vader het boek open en begint er een paar bladzijden uit voor te lezen.

Als een reiziger in de woestijn, die na dagen lang gezworven te hebben in dorre woeste streken, opeens een heldere, frissche bron voor zich ziet, waaraan hij zich kan laven en verkwikken, zoo gelukkig is vader Maarten op dit oogenblik.

„Komt!” zegt hij, „laat ons zingen van Gods liefde in Christus!” en met van blijdschap kloppend hart, hoewel met gedempte stem, wordt de aloude kerkzang van Nicolaas Hermann aangeheven.

Heer Jezus, die Uw troon verliet,
 U zij ons lied gewijd!
 Die ons het Paradijs ontsloet,
 U lof en heerlijkheid!

Zoo eindigt het lied.

„In naam der Keizerin!” klinkt het op eens daar

buiten; een ruwe slag op de deur doet de kleine familie hevig opschrikken. Anna grijpt haastig den Lutherbijbel van de tafel, en vliegt er mede de trap op naar den zolder, om hem daar te verbergen.

De deur springt open, en eenige politiedienaren dringen binnen, voorafgegaan door een priester die, als een havik op zijn prooi, op het opengeslagen boek aanvalt, het opneemt en den titel leest.

„Ziet ge wel! een nieuw werk van den Booze! een kettersch geschrift. Die man daar heeft het hier gebracht; 't is een bode, die met zulk vergif het land doortrekt, om de lieden te verleiden, en van onze zalige kerk af te trekken! — Grijpt hem, mannen!”

Achter de dienaren staat de burgemeester; hij treedt op Maarten toe, en zegt zacht: „Wel Maarten, wat spijt me dat! Ge weet, hoe streng de wetten des lands zijn, waarbij het lezen van zulke boeken verboden is; en daarbij hebt ge een van die onruststokers onder uw dak opgenomen. Ik ben verplicht u gevangen te nemen, een van onze beste arbeiders; — maar ik deed het liever niet.”

Vader Maarten omvat zijne vrouw. De kinderen klemmen zich snikkend aan hem vast, maar hij blijft kalm, en spreekt op vasten toon: „Mijn God! heeft onze Heiland voor ons den dood des kruises geleden, zou ik dan om Zijntwil niet gewillig in den kerker gaan? — Burgemeester, doe vrij met mij, wat uw plicht gebiedt. — Maar gij, mijn dierbare vrouw en kinderen, blijft getrouw! de Vader der weezen en de Rechter der weduwen, zal u niet begeven. — Vergeet nooit, wat onze Heiland

Waarzeggen door een priester ... blz. 47.

voor u gedaan heeft! — Vaartwel! God zegene u!"

De arme moeder werpt zich voor den burgemeester op de knieën en smeekt hem om genade. Hij aarzelt een oogenblik, maar een enkele blik van den priester herinnert hem aan zijn plicht. Hij geeft zijn dienaren een wenk, en dezen treden op Maarten toe en binden hem terwijl ze zacht tot hem zeggen: „Maarten, 't spijt ons, maar we moeten wel.” Ook de gast wordt meegevoerd.

Maar de booze priester is nog niet voldaan. „Waar zulk een boek is, zijn meer kettersche boeken!” zegt hij, „wij moeten het huis doorzoeken.”

„Doe gij het dan zelf!” antwoordt de burgemeester ongeduldig, „als ge aan de twee gevangenen nog niet genoeg hebt.” Maar de priester heeft daar geen lust in, of misschien geen moed toe. Hij bergt ondertusschen het gevonden boek onder zijn kleederen, en verzoekt den burgemeester om de beide ketters te doen wegvoeren.

Nog eenmaal omarmt de vader zijne dierbaren, die klagend en snikkend en smeekend om hem heen geknield liggen. Hij wijst naar den hemel en zegt: „Ik zal u niet begeven, en Ik zal u niet verlaten,” spreekt de Heer! Hij is uw schild, vertrouwt op Hem, Hij zal het maken.”

Nog een groet, nog een kus; en de deur wordt geopend, en de beide gevangenen worden in den kouden winternacht weggevoerd, terwijl de boosaardige priester, gebeden prevelend, achteraan komt, met de handen op de borst, om het kettersche boek niet te verliezen.

De kinderen willen hun vader naloopen, maar de zachtzinnige Anna is in eene heldin veranderd. Zij houdt de kinderen tegen, sluit de deur, en richt met krachtigen arm haar moeder op, die van de smart overmand, ineen gezonken is.

In haar gedachten volgt zij de beide gevangenen in den donkeren kerker; maar het is haar, alsof de duisternis in helder licht veranderd is, en als met profetischen geest roept zij uit:

„Moeder! wees getroost! Ik zie de Engelen Gods, die vader omzweven, om hem te beschermen. Zie, met vurige zwaarden vellen zij de vijanden des Heeren neder. Maar die op Hem vertrouwen, zullen uitgered worden. Moeder! het is mij alsof ik achter de bergen het licht zie dagen! Wij zullen het zien met onze oogen!

Wachter! is de dag nog ver?
't Schemert over bosch en velden,
't Vriend'lijk licht der morgenster
Schijnt de komst der zon te melden.
Op vermoeden, heft nu 't hoofd:
Jezus houdt, wat Hij belooft.”

IV.

Vrees niet, gij klein kuddeke.

1781.

Op het Kerstfeest van 1781, dus vijf en dertig jaar later, vinden we in dezelfde mijnwerkerswoning van Joachimsthal een gezellig groepje rondom den Kerstboom geschaard. Het middelpunt van den kring is moeder Anna, thans een flinke vrouw van bijna zestig jaren; al begint het haar te grijzen, haar hart is nog jong, en zij voelt zich gelukkig en dankbaar in den kring van haar kinderen en kleinkinderen, vrienden en bureu.

Hoor! nu heft zij den ouden Kerstzang aan: „Komt Christ'nen! looft te zaam den Heer!” en allen stemmen blijde in met het lied, dat nu vrijuit mag klinken op het heerlijk Christusfeest.

God heeft Anna ondersteund. Als een trouwe, liefhebbende dochter heeft zij haar moeder opgebeurd en vertroost, met onvermoeiden ijver heeft zij voor het gezin het brood verdiend, totdat vader na maandenlange opsluiting in den huiselijken kring terugkeerde. Nog zorgvuldiger heeft de kleine familie den boekenschat moeten verbergen, nog dieper in het geheugen moeten prenten de woorden des levens, die zij zoo

zelden lezen konden. Anna heeft een armen bergwerker, die met haar één van geloof was, hart en hand gegeven; maar, al had zij nu haar eigen huisgezin, toch heeft zij hare goede ouders niet vergeten, maar ze op hun ouden dag liefderijk verpleegd, totdat zij kalm en zacht ontslapen zijn. Met vasten moed en onwankelbaar geloof heeft zij de weinige getrouwen in haar omgeving bestuurd en bemoedigd, terwijl de vijanden van het Evangelie niet ophielden de kleine kudde te belagen. Haar kinderen heeft zij in de leer der vaderen opgevoed, totdat ze het ouderlijk huis verlieten om een eigen huis te stichten. En met blijden moed heeft zij het steeds verkondigd: „Het licht zal dagen, God kent Zijn tijd; maar ik zal met deze mijne oogen den dag aanschouwen, waarop de Heer de gevangenen Zions zal vrijmaken.”

Eindelijk is die dag ook werkelijk aangebroken. Keizerin Maria Theresia rust te Weenen in het vorstelijk graf; haar edele zoon Jozef heeft eindelijk de hoop van duizenden vervuld en den hervormden vrijheid van godsdienst verleend. Van stad tot stad ging de blijde mare: „Het Evangelie is vrij!” en of nu de priesters al morren, en menig burgemeester zijn best doet om de verspreiding van het keizerlijk besluit tegen te houden, het baat hun weinig.

Toen het eerste gerucht ook in het afgelegen Joachimsthal doordrong, toen ging het moeder Anna als den moeden wandelaar, die in den avond zijn dorp nadert, en nu op eens de dorpsklok hoort luiden: dit geeft hem nieuwen moed en hij versnelt zijn tred om des te spoediger zijn vrouw en kinderen

in de armen te sluiten. „Ik hef mijne oogen op naar de bergen,” riep zij uit, „van waar mijne hulpe komen zal. De zon gaat op, de dag der verlossing breekt aan: God zij geloofd!” Aan den avond van haar leven was haar wensch vervuld, haar bede verhoord, haar geloof bekroond.

Nog verkeerde men eenige dagen in onzekerheid, want de beambten des keizers, die het Evangelie vijandig waren, hielden het keizerlijk besluit terug, en de priesters bleven de protestanten opsporen en vervolgen, en enkelen die het reeds waagden openlijk hun geloof te belijden, werden nog in de gevangenis geworpen. Maar tegen het Kerstfeest heeft men de zekerheid verkregen, en moeder Anna heeft den kerstboom opgericht en den ouden Lutherbijbel met de bloedvlek uit den schuilhoek gehaald, waar hij meer dan anderhalve eeuw verborgen is geweest. Nu ligt hij daar opengeslagen op de tafel, als een sprekend getuige van het doorgestane leed en van de herkrege vrijheid.

Moeder Anna zit tusschen ouden en jongen als een priesteres; zij leest en verklaart, bidt en zingt; en allen heffen nogmaals met haar aan:

Heer Jezus, die Uw troon verliet,
 U zij ons lied gewijd;
 Die ons het Paradijs ontsloot!
 Lof eer en heerlijkheid!....

Daar wordt op eens weer op de deur geklopt, even als voor bijna veertig jaar, en de burgemeester treedt binnen, vergezeld van een priester, en gevolgd

door eenige politiedienaren. Wij herkennen den burgemeester met zijn spottenden blik; het is niemand anders dan Jozef, die eenmaal door Anna werd afge-
wezen; hij heeft haar dit nooit kunnen vergeven, en vast besloten zich vroeg of laat op haar te wreken.

„Heer Kapelaan! een goede vangst van avond!”

De priester treedt op den Bijbel toe, en wil hem opnemen, maar moeder Anna breidt er beschermend de armen over uit, en trotseert den honenden blik harer vijanden. Terwijl de kinderen zich angstig aan haar vastklemmen, en zelfs de mannen verbleeken, en niet weten wat te zeggen of te doen, gelijkt zij een hen, die gereed is om moedig haar kuikens te beschermen.

Daar klinkt het ruw bevel: „Neemt dien Bijbel en de andere kettersche boeken weg, en voert die oude vrouw en de mannen naar de gevangenis!”

Anna heft fier het hoofd op en spreekt: „Ons geloof is vrij! Met welk recht komt gij onzen vrede verstoren?”

„Ha!” lacht de priester, „zij hecht ook al geloof aan de praatjes. Meent ge, dat zijne keizerlijke Majesteit het kettersch geloof zal vrijlaten, en alzoo den ban des Heiligen Vaders op zich laden? Neen, neen! Men heeft u slechts willen op de proef stellen, om te zien of er nog ontrouwen waren, die met geweld moeten teruggevoerd worden in den schoot der Heilige Moederkerk, om voor eeuwig gered te worden!”

„Hier is het eeuwige heil, heer kapelaan!” roept Anna, op den Bijbel wijzende, „en niet bij uw

menschelijke vindingen. Dit is het woord van God en daaraan hebben wij genoeg!"

De Priester beeft van toorn, en schreeuwt: „Hoort hoe ze lastert! Bindt haar, en laat ze in ketenen boeten binnen de kerkerwanden, waar ze niemand meer verleiden kan!" en de Burgemeester antwoordt: „voor-

waarts mannen! grijpt haar! Al veel te veel praatjes hebben we gehoord."

Ondertusschen hebben haar vrienden moed gevat, en treden toe om haar te beschermen; maar zij wijst hen af, en zegt: „Ik wil liever onrecht lijden dan onrecht doen. Wij moeten ons onderwerpen aan de

machten, die over ons gesteld zijn, en ons niet verzetten. — Heer Burgemeester, gij gaat uwe macht te buiten; hier is een brief van mijn broeder, met het stellig bericht, dat onze edele keizer ons geloof vrij verklaard heeft. — Gij moet dus wel weten, of gij deze daad verantwoorden kunt.”

„Een ketterpriester kan niet anders dan liegen,” roept de priester spottend; en op een wenk van den burgemeester treden de dienaren toe om de vrome oude te binden. Rustig steekt zij hun de handen toe; die handen, die zich zoo gaarne vouwden tot het gebed, en altijd bereid waren tot nuttigen arbeid, worden door de ijzeren boeien omkneld.... Een kreet van afgrijzen ontsnapt aan aller lippen. Maar opeens wordt de deur geopend: „Wat gebeurt hier!?” klinkt een krachtige stem.

’t Is Johannes, Anna’s broeder, de ijverige prediker van het Evangelie der waarheid. Hij treedt binnen, en ziet met ontzetting de boeien aan de handen van zijn zuster; maar deze ziet hem glimlachend, met betraande oogen aan, en zegt: „Lieve broeder! werd onze Heiland ook niet gebonden? en zou ik weigeren mij te laten binden, waar het Zijne eer geldt?”

Wat Johannes is, heeft hij, naast God, aan zijn zuster te danken; om de vervolging heeft hij vele jaren in den vreemde moeten zwerven, en is eerst heden in zijn geboorteplaats teruggekeerd. Hij kust de geboeide handen, maar daarna wendt hij zich tot den Burgemeester, en vraagt hem met edelen toorn:

„Mijnheer! is mijne zuster eene dievegge of bedriegster?”

„Neen, maar zij verzet zich tegen de wet, en misleidt de anderen.”

„Tegen de wet!? — weet gij *wie* zich hier tegen de wet verzet? Dat zijt gij, mijnheer, en niemand anders! — Onze genadige keizer heeft het Evangelisch geloof vrij verklaard, zooals gij zeer goed weet!”

De Burgemeester stuift woedend op. „Wat!?” roept hij, „durft een kettersch leeraar mij zoo toespreken? Ik zal u dat afleeren. Ieder hervormd prediker, die op keizerlijken bodem wordt aange troffen, valt onder het bereik der wet. Derhalve, — ook gij zijt mijn gevangene!”

Johannes ziet glimlachend naar de deur, en op zijn wenk vertoont zich een keizerlijk officier, die met den prediker is aangekomen, doch zich opzettelijk tot dusver heeft schuilgehouden.

„Goede lieden, weest gerust! — Gendarmen, maakt die boeien los, en pakt u weg! — Het hervormd geloof is volkomen vrij; het besluit van onzen geëerbiedigden Keizer dagteekent reeds van 13 October.”

De arme lieden gelooven hunne ooren niet. Zij staren met groote oogen den overste aan, en deze haalt, om hen volkomen gerust te stellen, een blad papier te voorschijn en leest hun het keizerlijk besluit voor.

Moeder Anna slaat dankbaar den blik ten hemel. „God zij geloofd!” roept zij uit, „Hij heeft Zijn beloften vervuld, Zijn woord is waarachtig!” Haar geliefden omringen haar, en kussen de roode striemen, die de handboeien achtergelaten hebben.

... een blad papier te voorschijn blz. 57.

De priester is achteruit getreden, en heeft met een vloek op de lippen de woning verlaten; de burgemeester wil zich ook ongemerkt uit de voeten maken, maar de overste houdt hem in 't oog.

„Mijnheer!” zegt hij tot hem, „wat ik hier gezien heb is ongehoord geweld, zooals het nog op zoo menige plaats geschiedt. Gij spraakt van oproermakers, maar gij zelf zijt de oproermaker, want gij handelt tegen den uitdrukkelijken wil des keizers. Morgen zal ik uwe zaak nader onderzoeken, maar thans zijt gij mijn gevangene. — Gendarmen, bindt hem!”

De burgemeester smeekt bevend om genade, maar de overste is onwrikbaar, en de dienaren gehoorzamen.

„En nu goede lieden! ik heb uw broeder Johannes, den waardigen leeraar, tot u wedergebracht; hij behoeft niet langer in den vreemde zijn heilig ambt uit te oefenen; door de genade onzes Keizers mag hij voortaan openlijk onder ulieden het Evangelie verkondigen. Ik dank mijnen God dat ik hem op het Kerstfeest in uw midden mocht brengen, waardoor ik tevens een gruwelijk onrecht kon voorkomen.

„Verheugt u met elkander in uw herkregeen vrijheid, en moge uw leeraar nog velen ten zegen zijn! — Ik keer nu naar de stad terug, om te zorgen dat de schuldige naar verdienste gestraft wordt.”

Met een vriendelijken groet wendt de overste zich om en wil gaan. Maar moeder Anna treedt hem in den weg.

„Heer! genade voor den burgemeester! Wij vieren heden het geboortefeest van den Verlosser, en door

de genade des Keizers is het thans voor ons een dubbel feest der verlossing; ach! laat onze vreugde niet vergald worden door de gedachte, dat een verblind man om onzentwil moet zuchten in den kerker, ver van vrouw en kind." „Genade! genade voor den burgemeester!" herhalen ouden en jongen.

De Overste is diep geroerd. Hij aarzelt een oogenblik, en ziet beurtelings de smeekelingen en den schuldige aan. Eindelijk zegt hij ernstig tot den laatste: „Hoort ge het? dat zijn nu de lieden, die als misdadigers vervolgd werden. Ik schenk u om hunnentwil de vrijheid, maar waag het niet weder te handelen tegen de bevelen des Keizers, want ge zoudt uw welverdiende straf niet ontgaan! — En nu vrienden, God zij met u! Viert een gezegend Kerstfeest!"

Hij verlaat de woning, stapt in zijn slede en vertrekt; ook de burgemeester gaat heen, terwijl de broeder en zuster elkander sprakeloos in de armen vallen, en weenen van dankbaarheid. Welk een zalig wederzien na zoovele bange jaren van scheiding. De hoop is niet beschaamd, het geloof is heerlijk gekroond.

Eindelijk breekt Anna het zwijgen af; zij neemt den ouden Bijbel op en spreekt: „Johannes, lieve broeder! door Gods genade zijt gij de eerste bode, die na zooveel jammer en ellende ons weder het heerlijk Evangelie komt verkondigen. Vóór meer dan 150 jaren is deze Bijbel bespat met het bloed van onzen voorzaat; van toen af is hij in dit huis als een dierbaar kleinood bewaard gebleven; aanvaard gij hem thans als het erfgoed onzer vaderen, als een

kerstgave van onzen trouwen God. Hij zij u steeds, wat hij ons was, een bron van troost en licht. — Maar schenk gij ons thans als kerstgave het beste wat gij als Evangeliedienaar bezit; reeds zoo vele jaren hebben wij begeerd de teekenen van het lichaam en bloed onzes Heilands uit de handen van een leeraar te ontvangen; bedien ons thans het Heilig Avondmaal!”

„Mijn lieve goede zuster, ik wil gaarne aan uw verlangen voldoen. Wat ik door Gods genade geworden ben, heb ik voor een groot deel aan u te danken, gij waart onze steun, toen wij nog zwak en teeder waren; gij bleef staande in het geloof, toen alles tegen ons was, en ons geloof wankelde. Ik dank mijnen God voor Zijne groote genade. — Knielt nu te zamen neder, en ontvangt in den naam des Heeren het brood en den wijn.”....

Na het uitspreken van den zegen, terwijl allen nog geknield lagen, werd zachtkens de deur geopend; de binnenkomende trad schoorvoetend op den leeraar toe, bood hem de hand en wilde spreken, — maar hij kon het rechte woord niet vinden, en stamelde met bevende lippen: „vergeving, heer prediker.”

„Gaarne vergeven wij het u, heer Burgemeester!” sprak de leeraar vriendelijk, „in zulke oogenblikken, waar de gemeente haar hart verheft tot den Verlosser, in het heerlijk genot van de vrijheid, na meer dan honderdjarigen druk, — daar wijkt alle toorn, en bieden wij u gaarne de hand der verzoening. God zij uwe ziel genadig!”

„Amen!“ spraken alle aanwezigen, en een loflied, uit dankbare harten tot den Vader der lichten opgezonden, besloot dezen Kerstavond in de bergwerkerswoning van Joachimsthal.

Wees niet vervaard, gij kleine stoet!
Hoe luid des vijands overmoed
Zijn zegelied doe klinken;
Hij rekende op uw ondergang,
Maar voedt dien ijd'len waan niet lang;
Laat slechts den moed niet zinken!

Ons heeft de Heiland vergewist,
Dat aller boozen macht en list
Niet ons, maar hen zal krenken.
Hun roem verkeert in hoon en spot;
God is met ons en wij met God,
Hij zal de zege ons schenken.
